

نظام اسلامی و مسئله حجاب

(مجموعه مقالات و گفتگوها)

به کوشش: سید جعفر حق شناس

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
دفتر مطالعات و تحقیقات زنان
بهار ۱۳۸۷

حق شناس، جعفر

نظام اسلامی و مسئله حجاب (مجموعه مقالات و گفتگوها) به کوشش سید جعفر حق شناس
- قم: شورای عالی حوزه علمیه، مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران، دفتر مطالعات و
تحقیقات زنان ۱۳۸۷.

ISBN: 978-964-04-1631-0

۲۶۳ ص.

۳۲،۰۰۰ ریال

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا

The Islamic Government & the problem of the veil

سید جعفر حق شناس

کتابنامه.

۱- حجاب - مقاله ها و خطابه ها. ۲- حجاب (فقه) - مقاله ها و خطابه ها. ۳- حجاب - ایران -
مقاله و خطابه ها. الف. شورای عالی حوزه علمیه قم. مرکز مدیریت حوزه های علمیه
خواهران. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان. ب. نظام اسلامی و مسئله حجاب

۲۹۷/۶۳۶

BP ۲۳۰ / ۱۷ / ح ۷ ج ۶

۱۳۸۷

نظام اسلامی و مسئله حجاب

(مجموعه مقالات و گفتگوها)

به کوشش: سید جعفر حق شناس

- ناشر: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان
- صفحه آرا: فاطمه السادات حسینیان
- ویراستار: محمد باقر انصاری
- طراح جلد: جواد روح
- نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۸۷
- شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
- چاپ: خاتم الانبیاء
- قیمت: ۳۲،۰۰۰ ریال

مراکز پخش:

قم: بلوار جمهوری اسلامی، میدان سیاه، خیابان مالک اشتر، شماره ۵۰

تلفن: ۱۳-۰۲۹۰۷۶۱۰-۲۹۰۷۶۱۰ (۰۲۵۱) دورنگار: ۳۹۱۷۵۷۷ (۰۲۵۱)

تهران: خیابان انقلاب، خ سیمه، بعد از تقاطع سیمه - بهار، کوی صدیق، پلاک ۷۳، طبقه پنجم

تلفن: ۷۷۶۵۷۱۸۱ (۰۲۱)

پایگاه اینترنتی: www.womenrc.com ! پست الکترونیکی: info@womenrc.com

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه ناشر
۱۳.....	پیشگفتار

نظام اسلامی و مسئله پوشش زنان محمدرضا زیبایی نژاد

۱۷.....	چکیده
۱۸.....	مقدمه
۲۰.....	۱. پدیدارشناسی پوشش در عصر جدید
۲۱.....	۱-۱. حاکمیت ساختارهای فرهنگی - اجتماعی مدرنیته
۲۲.....	۱-۲. گسترش و پیچیدگی ارتباطات در عصر حاضر
۲۲.....	۱-۳. گره خوردن پوشش با منافع نظام سرمایه‌داری
۲۳.....	۱-۴. سیاسی شدن موضوع حجاب
۲۳.....	۱-۵. پیوند میان الگوی پوشش، الگوی ارتباط و شخصیت
۲۴.....	۲. چرایی حجاب
۲۴.....	۲-۱. تقویت امنیت اجتماعی زنان
۲۵.....	۲-۲. افزایش آرامش روانی در جامعه
۲۶.....	۲-۳. حمایت از خانواده در کارکرد جنسی
۲۸.....	۳. مبانی مشروعیت در مداخله‌ی دولت
۳۵.....	۴. تحلیل وضعیت پوشش در جامعه‌ی ما
۳۹.....	۴-۱. تأثیرات ساختاری
۴۳.....	۴-۲. خلأ در ناحیه‌ی آرمان‌ها

۴۳	۴-۳. وجود زمینه‌ی طبیعی میل به خودنمایی
۴۴	۴-۴. تمایل به ابراز رفتارهای جنسی
۴۵	۴-۵. ضعف خانواده در هدایت و نظارت
۴۶	۴-۶. ناآشنایی با حدود شرعی و فلسفه‌ی حجاب
۴۷	۴-۷. تکنولوژی‌های جدید رسانه‌ای
۴۷	۴-۸. مقابله‌ی سیاسی با نظام اسلامی
۴۸	۴-۹. روش‌های غلط در دفاع از حجاب
۴۹	۵. دولت، پوشش بانوان و چالش‌ها
۴۹	۵-۱. ضعف کارشناسی
۵۰	۵-۲. ساختارهای علوم اجتماعی
۵۱	۵-۳. ناهماهنگی و عدم جدیت در دستگاه‌های دولتی
۵۲	۵-۴. تغییر سریع سیاست‌ها و رویه‌ها
۵۲	۵-۵. غلبه‌ی رضایت‌مندی عمومی بر مصالح عمومی
۵۳	۵-۶. ضعف انگیزه در بدنه‌ی اجرایی
۵۴	۶. بایسته‌ها
۵۹	۶-۱. بازترسیم شاخص‌های رشد فرهنگی - اجتماعی در نظام اسلامی
۶۰	۶-۲. مدیریت احساسات نسل جوان
۶۱	۶-۳. اصلاح نظام آموزشی و تربیتی
۶۴	۶-۴. ایجاد زمینه برای کارآمدی خانواده
۶۴	۶-۵. تقویت حساسیت عمومی نسبت به عفاف
۶۵	۶-۶. تربیت جنسی نوجوانان و جوانان
۶۶	۶-۷. تسهیل ازدواج جوانان
۶۷	۶-۸. مقابله با ولگردی و بیکاری
۶۸	۶-۹. مقابله‌ی جدی با مظاهر و عوامل اصلی گسترش ابتذال
۶۸	۶-۱۰. وضع و اجرای مقررات خاص در محیط‌های آموزشی و علمی
۶۹	۶-۱۱. ساماندهی مد و لباس
۷۰	۶-۱۲. نظارت بر عملکرد جریان‌های سیاسی مقابله با حجاب
۷۰	۶-۱۳. حمایت از ناهیان از منکر
۷۰	نتیجه
۷۱	منابع

فهرست مطالب ۷

پوشش زنان در عرصه‌ی قانون و حکومت زهره رجبیان

۷۵	چکیده
۷۶	مقدمه
۷۸	رابطه‌ی فقه و حقوق
۸۵	۱. مبانی عقلی حکومت اسلامی
۸۵	۱-۱. برهان لطف
۸۷	۱-۲. برهان حکمت
۸۹	۲. مبانی عقلی امر به معروف و نهی از منکر
۹۰	۲-۱. قاعده لطف
۹۱	۲-۲. لزوم جلوگیری از معصیت
۹۴	۳. ادله‌ی حدود و تعزیرات
۹۵	۳-۱. اقسام مجازات‌های اسلامی
۹۶	۳-۲. اصل در مجازات تعزیری
۹۷	۳-۳. ادله‌ی قاعده «التعزیر لکل عمل محرّم»
۱۰۳	۴. ادله‌ی نقلی امر به معروف و نهی از منکر
۱۰۵	۴-۱. دائرة الحسبة
۱۱۱	۵. حجاب و مصالح اجتماعی
۱۱۲	۶. مبنای مشروعیت قانون
۱۱۶	منابع

بررسی جامعه‌شناختی بدحجابی در ایران

سید احمد هاشمی فشارکی

۱۱۹	چکیده
۱۲۰	مقدمه
۱۲۱	۱. دیدگاه‌های انحرافات اجتماعی
۱۲۲	۱-۱. تبیین‌های جامعه‌شناختی انحراف
۱۲۲	۱-۱-۱. نظریه‌های ساختی - کارکردی
۱۲۳	۱-۱-۲. دیدگاه‌های کنش متقابل
۱۲۳	۱-۱-۳. دیدگاه تضادی
۱۲۴	۱-۱-۴. دیدگاه کنترل اجتماعی و گزینش عقلانی
۱۲۴	۲. مدل تبیین
۱۲۵	۲-۱. محیط‌های ارتباط

- ۲-۱-۱. سازوکارهای اجتماعی کردن ۱۲۶
- ۲-۱-۱-۱. یادگیری ۱۲۶
- ۲-۱-۱-۲. همانندسازی ۱۲۶
- ۲-۱-۱-۳. درونی سازی ۱۲۹
- ۲-۱-۲. میزان فعالیت ۱۳۰
- ۲-۱-۳. میزان ارتباط ۱۳۱
- ۲-۱-۴. هماهنگی محیط‌های ارتباط ۱۳۲
- ۲-۲. منافع و هزینه‌ها ۱۳۳
۳. تبیین مسئله، براساس مدل منتخب ۱۳۵
- ۳-۱. محیط‌های ارتباط ۱۳۵
- ۳-۱-۱. هماهنگی یا ناهماهنگی محیط‌های ارتباط ۱۳۶
- ۳-۱-۱-۱. آمیختگی فرهنگی و ایجاد آنومی ۱۳۷
- ۳-۱-۲. میزان ارتباط با مجموعه‌های ناهمسو با حجاب و تأثیر آن بر بدحجابی ۱۴۰
- ۳-۱-۲-۱. مقطع قبل از گسترش روند مدرنیزاسیون ۱۴۰
- ۳-۱-۲-۲. مقطع پس از گسترش روند مدرنیزاسیون ۱۴۳
- ۳-۱-۳. میزان فعالیت ۱۵۵
- ۳-۱-۴. سازوکارهای تأثیر ۱۵۸
- ۳-۱-۴-۱. عوامل جذابیت و اعتبار مجموعه‌های خارجی ناهمسو با حجاب ۱۶۰
- ۳-۱-۴-۲. جذابیت و اعتبار مجموعه‌های داخلی ناهمسو با حجاب ۱۶۴
- ۳-۱-۴-۳. تأثیر جذابیت و اعتبار مجموعه‌های ناهمسو با حجاب بر رواج بدحجابی ۱۶۷
- ۳-۱-۴-۴. اعتبار و جذابیت مجموعه‌های ناهمسو با حجاب در دوره‌های مختلف ۱۶۹
- ۳-۲. هزینه‌ها و منافع ۱۷۰
- ۳-۲-۱. درونی شدن بدحجابی ۱۷۱
- ۳-۲-۲. کاهش ارتباط با مجموعه‌های همسو با حجاب ۱۷۲
- ۳-۲-۳. کاهش اقتدار خانواده ۱۷۳
- ۳-۲-۴. کاهش روابط غیر رسمی ۱۷۵
- جمع‌بندی ۱۷۸
- منابع فارسی ۱۷۹
- منابع لاتین ۱۸۰

نقدی بر نظرات جک استراو
عضو پارلمان بریتانیا درباره‌ی حجاب در اسلام
نوشته‌ی: مجلس سلطان القلم
ترجمه‌ی: مریم رفیعی

۲۱۱	چکیده
۲۱۲	اشاره
۲۱۲	مقدمه
۲۱۴	۱. ریشه‌های عمیق حجاب
۲۱۶	۲. نیروی آزادی‌بخش و برابرکننده‌ی حجاب
۲۲۰	۳. نقش وحدت‌آفرین حجاب
۲۲۱	نتیجه

گوش فرادادن به ندای حجاب

نوشته‌ی: تبسم ف. روبی
ترجمه‌ی: نسرين مصباحی

۲۲۳	چکیده
۲۲۳	اشاره
۲۲۴	مقدمه
۲۲۵	روش‌شناسی و نمونه‌گیری
۲۲۸	ریشه‌شناسی حجاب
۲۲۹	آیا پوشش با حجاب یکسان است؟
۲۳۰	حجاب در فضای اسلامی
۲۳۴	حجاب چیست؟ (بحث میان شرکت‌کنندگان)
۲۳۵	علت رعایت حجاب یا عدم رعایت آن
۲۴۰	حجاب، نمادهویت
۲۴۴	حجاب، بدن و نگاه
۲۴۷	تلقی غرب از حجاب
۲۵۲	نتیجه‌گیری
۲۵۴	منابع
۲۵۹	فهرست اعلام

مقدمه ناشر

در سده‌ی اخیر با تولد و رشد ادبیات روشنفکری در ایران، موضوع حجاب به یکی از محورهای اصلی مباحثه، به‌ویژه میان طرفداران نگرش اجتهادی و تجددگرایان تبدیل شده است. روزنامه‌های عصر مشروطه، آثار شعرا و روشنفکران و پاسخ‌های عالمان دینی در آن عصر،^۱ اقدام رضاخان به کشف حجاب و عکس‌العمل‌های جامعه‌ی مذهبی و رهبران دینی، سیاست‌های پهلوی دوم به‌ویژه در دهه‌ی پنجاه به منظور زمینه‌سازی مجدد برای کشف حجاب، اقدام رهبران و مدیران نظام اسلامی در ممنوعیت بسی‌حجابی و وضع قوانین بازدارنده، عکس‌العمل تجددگرایان و برخی مخالفان نظام و مواردی از این دست، نشانگر آن است که: موضوع حجاب در سده‌ی اخیر نه تنها کم‌اهمیت تلقی نشده، بلکه کلید فتح یکی از پایگاه‌های مهم تدبیر و تحول اجتماعی به حساب آمده است. هم‌اینک نیز با گذشت نزدیک به سی‌سال از استقرار نظام اسلامی، حجاب، موضوعی بحث‌انگیز، جذاب، پرمخاطب و حساس است که همه، از جمله رهبران اسلامی، تجددگرایان، نهادهای بین‌المللی و رسانه‌های داخلی و خارجی، انگیزه‌ی کافی برای بحث درباره‌ی آن را دارند.

درباره‌ی حجاب از چند منظر می‌توان به بحث پرداخت:

۱. برخی از مقالات توین شده در پاسخ به شبهات مربوط به حجاب، در مجموعه‌ای با عنوان «مسائل حجابیه» به چاپ رسیده است. برای آگاهی بیشتر رک به: رسول جعفریان؛ مسائل حجابیه: شصت سال تلاش علمی در برابر بدعت کشف حجاب؛ چاپ اول، قم: انتشارات دلیل ما، ۱۳۸۰.

۱. بررسی مباحث فقهی مربوط به حدود پوشش و آرایش؛ ۲. چرایی حجاب، بررسی فواید و آثار آن و پیامدهای هزینه‌پوشی؛ ۳. چرایی تمایل به بدپوشی و بدنمایی از ابعاد روان‌شناسانه و جامعه‌شناسانه؛ ۴. مبانی فقهی دخالت حکومت اسلامی در موضوع حجاب با اتخاذ تدابیر تنبیهی و تعزیری؛ ۵. بررسی و آسیب‌شناسی عملکرد جمهوری اسلامی در موضوع پوشش و اهداف، اصول، سیاست‌ها و برنامه‌هایی که به گسترش حجاب بینجامد. ۶. آنچه در این مجموعه بیشتر مورد توجه قرار گرفته است، محورهای سوم تا ششم، به‌ویژه توجه به تأثیر عوامل ساختاری در تحولات پوشش بانوان است و مباحث دیگر، جنبه‌ی حاشیه‌ای دارد. در عین حال باید اذعان نمود: آنچه در این مجال در هر یک از محورهای مورد نظر مطرح شده، تنها بخشی از مباحث علمی قابل طرح است و مجال طرح دیدگاه‌ها و مباحث دیگر همچنان باقی است. در اینجا لازم است از تمامی پژوهشگران، کارشناسان و همکارانی که در تدوین این اثر نقش آفریدند، به‌ویژه از حجت‌الاسلام سید جعفر حق‌شناس که نظارت علمی بر تنظیم مباحث را عهده‌دار شدند، قدردانی نمایم. امید آنکه در آینده شاهد تدوین مجموعه‌های گرانسنگ در تحلیل ابعاد مختلف موضوع حجاب باشیم.

دفتر مطالعات و تحقیقات زنان

مدیریت پژوهش

بهمن ۱۳۸۷

پیشگفتار

حجاب و پوشش برای عموم جوامع به‌ویژه جامعه‌ی اسلامی می‌تواند از ابعاد گوناگون مورد توجه و بررسی قرار گیرد؛ در این میان، نتایج و آثار حجاب در ابعاد فردی و اجتماعی، چنان است که حجم گسترده‌ای از گفتگوهای علمی را به خود اختصاص داده است. با مراعات پوشش مناسب از سوی مردان و زنان، تحریکات جنسی و شهوانی کاهش می‌یابد و در نتیجه، انحرافات اجتماعی ناشی از آن نیز کاستی خواهد گرفت؛ ضمن آنکه مزاحمت‌ها و آزارهای جنسی نسبت به زنان تنزل یافته، زن از شی‌وارگی و ابزارگونگی در تبلیغات تجاری و از شکار نگاه‌های شکارچیان طمع‌ورز رهایی می‌یابد؛ اجتماع استوار خواهد گشت و فضای عمومی جامعه عاری از جلب نظرهای جنسی و هرز رفتن انرژی‌ها در این مسیر خواهد شد.

مسئله حجاب نه تنها از زاویه‌ی آثار و نتایج، بلکه از ابعاد گوناگون فقهی، فلسفی، جامعه‌شناختی و روان‌شناختی و مانند آن‌ها، موضوع گفتگوها و مباحثات علمی قرار گرفته است.

افزون بر آنچه گفته شد، در مطالعات کارشناسی حجاب، از دو زاویه‌ی مهم می‌توان حجاب را مورد توجه قرار داد: یکی از جنبه‌ی مباحث نظری و بنیادین و دیگری از جنبه‌ی مباحث کاربردی و مدیریت اجتماعی؛ همچنین بررسی علل و عواملی که در گسترش و کاهش گرایش به حجاب تأثیر گذارند. نقش مدیریت اجتماعی به‌ویژه سیاست‌ها و برنامه‌های دستگاه‌های مختلف

مدیریت کشور، در نهادینه‌سازی حجاب یا بدحجابی بسیار تعیین‌کننده است؛ در حقیقت، شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر جامعه، آنچنان در رفتارهای افراد تأثیرگذارند که به جرئت می‌توان گفت: اخلاق و منش عاقلانه‌ی مردم، برآمده از این شرایط است و از همین روست که بهترین شیوه‌ی ایجاد اخلاق و عادات مثبت اجتماعی به‌ویژه مبتنی بر آموزه‌های دینی، تحول در سیاست‌ها و برنامه‌های مدیریتی جامعه، در راستای دستیابی به اهداف مورد نظر است؛ ضمن آنکه از پیش‌نیازهای اساسی چنین تحولی، آسیب‌شناسی جامعه در ابعاد گوناگون آن است تا بتوان با شناخت دردها و آسیب‌ها برای درمان و حل مشکل، برنامه‌ریزی نمود.

این انتظار به‌جاست که اندیشمندان و فرهیختگان به همراه دست‌اندرکاران مدیریت جامعه، آسیب‌شناسی حجاب را وجهی همت خویش قرار داده، بر مبنای آن، سیاست‌ها و راهبردهای خرد و کلان را طراحی و سپس اجرا نمایند تا بستر عمومی جامعه در حرکتی آرام و تدریجی به سمت حجاب و پوششی که تأمین‌کننده‌ی اهداف نظام اسلامی است، حرکت کند.

دفتر مطالعات و تحقیقات زنان در راستای تلاش‌های علمی و تئوریک خویش، به منظور تبیین مبانی دینی حجاب و راهکارهای گسترش آن، مسئله‌ی حجاب را در دستور کار خود قرار داده است که حاصل این تلاش، برگزاری جلسات کارشناسی، سخنرانی‌های علمی، تدوین مقالات تخصصی و صدور بیانیه‌های سالانه است. مجموعه‌ی حاضر نیز یکی از دستاوردهای علمی این دفتر، با عنوان کتاب «نظام اسلامی و مسئله حجاب» است، که به جامعه‌ی علمی کشور تقدیم می‌گردد. باشد که در نظر مشتاقان مباحث علمی و تخصصی مقبول افتد و اهل نظر، کاستی‌ها و نواقص کار را با نکات ارزشمندشان تذکر داده، بر غنای علمی چنین مباحثی بیفزایند.

امید آن‌که با همت دستگاه‌های برنامه‌ریزی و مدیریتی کشور و حضور پررنگ اندیشمندان و فرهیختگان، معضلات و کاستی‌های فرهنگ پوشش به تدریج به سامان رسیده، شاهد سلامت رفتار جامعه در آینده‌ای نه‌چندان دور باشیم. با سپاس از تلاش‌های تمامی همکارانی که در به سامان رساندن اثر حاضر

سهیم بوده‌اند، به‌ویژه مدیر محترم پژوهش جناب آقای دکتر محمدتقی کرمی‌تہی و جناب حجت‌الاسلام بہروز جندقی کہ در انتخاب مقالات انگلیسی و نظارت بر ترجمہ همکاری داشته‌اند و نیز جناب آقای علی غلامی کہ در مراحل مختلف آمادہ‌سازی اثر برای چاپ، نقش مؤثری ایفا نمودند.

و من الله التوفيق و عليه التكلان

سید جمفر حق‌شناس

بہار ۱۳۸۷